

Obszar	Prawo karne/postępowanie karne
Temat/Problem	Zdalny udział stron i ich przedstawicieli w rozprawach i posiedzeniach sądu w toku postępowania karnego.
Jakiego rodzaju akt normatywny wymaga zmiany	ustawa
Przepis/Normy aktu normatywnego (aktualna podstawa prawna)	- art. 374 § 3–8 ustawy- Kodeks Postępowania Karnego
Szczegółowy opis problemu	Jak jest teraz? Ustawą z dnia 19 czerwca 2020 r. o dopłatach do oprocentowania kredytów bankowych udzielanych przedsiębiorcom dotkniętym skutkami COVID-19 oraz o uproszczonym postępowaniu o zatwierdzenie układu w związku z wystąpieniem COVID-19 (Dz.U. z 2020 r.poz. 1086) do KPK dodano możliwość uczestniczenia w posiedzeniach i rozprawach sądowych w formie zdalnej. Rozwiązanie to obecnie jest jednak z jednej strony bardzo ograniczone, a z drugiej – w zupełnie nieuzasadniony sposób uprzywilejowuje oskarżyciela publicznego. W art. 374 § 3 KPK przewidziano obligatoryjne uwzględnienie wniosku prokuratora o udział w rozprawie na odległość, przy użyciu urządzeń technicznych zapewniających jednoczesny bezpośredni przekaz obrazu i dźwięku. Przewodniczący może nie wyrazić na to zgody wyłącznie, jeśli na przeszkodzie zdalnego udziału prokuratora stoją względy techniczne. Pozostałe strony postępowania są niemal całkowicie pozbawione możliwości uczestniczenia w rozprawie na odległość. Jedynym wyjątkiem jest sytuacja, w której strona pozbawiona jest wolności. Wtedy, niezależnie od jej woli, przewodniczący może zwolnić ją z obowiązku stawiennictwa, jeżeli zostanie zapewniony jej udział w rozprawie przy użyciu urządzeń technicznych, przekazujących jednocześnie bezpośrednio dźwięk i obraz. Zgodnie z art. 374 § 6 KPK, w takiej sytuacji obrońca bierze udział w rozprawie w miejscu przebywania oskarżonego lub w sądzie. W obowiązującym stanie prawnym niejasnym też pozostaje, w jaki sposób w rozprawie może brać udział pełnomocnik oskarżyciela posiłkowego lub prywatnego w razie pozbawienia ich wolności. Dlaczego trzeba to zmienić? Obowiązujące przepisy regulujące właściwość miejscową sądu w postępowaniu karnym powodują, że nierzadko sąd właściwy miejscowo do rozpoznania sprawy jest odległy od miejsca zamieszkania stron. Dotyczy to w szczególności rosnącej z roku na rok liczby przestępstw popełnianych przez Internet, ale także niektórych „klasycznych” czynów, jak np. spowodowania wypadku komunikacyjnego. W tych sytuacjach realizacja uprawnień

	procesowych stron bardzo często wiąże się z dezorganizacją życia codziennego i znacznymi kosztami w celu dojazdu do siedziby sądu. W praktyce wymiaru sprawiedliwości zdarza się, że całonocna podróż oskarżonego, oskarżyciela posiłkowego czy prywatnego do sądu kończy się odroczeniem rozprawy bez podjęcia żadnych czynności, np. z uwagi na brak wezwania czy niestawiennictwo świadka. Dla strony zastępowanej przez podmiot profesjonalny wiązać się to może dodatkowo z pokryciem kosztów stawiennictwa w sądzie jej pełnomocnika lub obrońcy, które byłyby wielokrotnie niższe w razie udziału w rozprawie na odległość. Obecnie obowiązujące przepisy powodują realne, wymierne straty finansowe dla uczestników postępowania karnego. Jakie będą korzyści? - mniejsze koszty udziału w sprawach karnych dla stron. Większe zainteresowanie sprawiedliwym wyrokiem przez uczestników procesu. Zrównanie pozycji prokuratora i pozostałych stron. Przykład Pokrzywdzony oszustwem internetowym często traci zainteresowanie sprawą, gdy dowiaduje się, że jego sprawą zajmować się będzie sąd na drugim końcu Polski, a dojazdy będą kosztować więcej niż poniesiona szkoda. Tak samo jak uczestnik wypadku samochodowego, który akurat był na wakacjach nad morzem. Sprawę rozpozna sąd, do którego dojazd zajmie kilka godzin.
Propozycja rozwiązania	Propozycja zmiany Proponowany mechanizm przywróciłby równowagę stron procesu karnego w omawianym zakresie i należałoby pozycję sądu jako „gospodarza” etapu jurysdykcyjnego postępowania. To przewodniczący, na wniosek stron, decydowałby o tym, czy charakter sprawy, zakres planowanych czynności, wzgląd na gwarancje procesowe uczestników, prawidłowy tok postępowania i możliwości techniczne pozwalają na przeprowadzenie rozprawy w sposób zdalny. Jednocześnie, przewodniczący nie byłby już związany wnioskiem żadnej ze stron w tym zakresie. Wyraźnie zostałaby wskazane również, czy pełnomocnik oskarżyciela posiłkowego lub prywatnego także może uczestniczyć w rozprawie zdalnie. Uzasadnienie Proponowanemu rozwiązaniu nie stoją na przeszkodzie zasady bezpośredniości, prawa do obrony czy prawdy materialnej. Udział oskarżonego, oskarżyciela posiłkowego czy prywatnego w rozprawie jest co do zasady ich uprawnieniem, a nie obowiązkiem. Wyjątkiem są wybrane czynności w toku postępowania sądowego i sytuacja, gdy przewodniczący składu orzekającego lub sąd zarządzi osobiste stawiennictwo strony. Rozszerzenie możliwości udziału w rozprawie na odległość zwiększyłoby dostępność wymiaru sprawiedliwości dla jej uczestników, zapewniając lepsze szanse na skorzystanie z przysługujących uprawnień. Utrzymana zostałaby możliwość zarządzenia przez przewodniczącego lub sąd osobistego stawiennictwa stron w sądzie celem uczestnictwa w wybranych czynnościach (np. odczytaniu

	aktu oskarżenia czy pierwszym przesłuchaniu na rozprawie). Wskazać należy, że w postępowaniu cywilnym od kilku lat obowiązuje możliwość zorganizowania posiedzenia zdalnego. Początkowo na podstawie tzw. przepisów covidowych, a od 14 marca 2024 r. poprzez wyrażenie wprost w ustawie z dnia 17 listopada 1964 r. - Kodeks postępowania cywilnego (art. 151 § 2–9), w zasadzie każde posiedzenie może zostać przeprowadzone na odległość, jeżeli nie stoją temu na przeszkodzie: charakter czynności, jakie mają zostać dokonane, potrzeba ochrony praw procesowych stron i prawidłowy tok postępowania. Dzięki temu rozwiązaniu zapewniono znacznie lepszy dostęp do wymiaru sprawiedliwości i ograniczono koszty, jakie wiążą się dla stron z udziałem w procesie. Jednocześnie, sądy zostały już przygotowane i wyposażone w odpowiedni sprzęt umożliwiający organizację posiedzeń w takiej formie, dzięki czemu rozszerzenie tej możliwości na postępowanie karne nie wiązałoby się z nadmiernymi trudnościami organizacyjnymi i technicznymi. Jednocześnie, możliwość udziału zdalnego w rozprawach i posiedzeniach w toku postępowania karnego zostałaby ograniczona do stron i ich przedstawicieli. Odrębnie niż w postępowaniu cywilnym, które przewiduje znacznie dalej idące rozwiązania w tym zakresie, przesłuchania świadków, biegłych czy specjalistów odbywałyby się w dalszym ciągu według obowiązujących reguł, tzn., jeśli mają zostać przeprowadzone na odległość, w miejscu przebywania przesłuchiwanego przebywać będzie przedstawiciel wymiaru sprawiedliwości. Wynika to przede wszystkim ze specyfiki postępowania karnego, które znacznie częściej opiera się na osobowych źródłach dowodowych niż postępowanie cywilne.
Ocena skutków regulacji	Rozwój technologii i aktualne przygotowanie sądów do organizacji posiedzeń zdalnych w ramach postępowania cywilnego spowodują, że proponowane rozwiązanie nie będzie wiązało się z nadmiernymi kosztami.
Propozycja brzmienia regulacji	W art. 374 wprowadza się następujące zmiany: 1) § 3 otrzymuje brzmienie: “§ 3. Przewodniczący, na wniosek strony, obrońcy albo pełnomocnika, może wyrazić zgodę na ich udział w rozprawie przy użyciu urządzeń technicznych umożliwiających udział w rozprawie na odległość z jednoczesnym bezpośrednim przekazem obrazu i dźwięku, jeżeli nie stoją temu na przeszkodzie względy techniczne ani charakter czynności, które mają zostać dokonane na rozprawie. Termin do złożenia wniosku wynosi 7 dni od dnia doręczenia zawiadomienia albo wezwania na rozprawę.”; 2) po § 3 dodaje się § 3a w brzmieniu: “§ 3a. Osoba biorąca udział w rozprawie na odległość, przebywająca poza budynkiem sądu, jest zobowiązana poinformować sąd o miejscu, w którym przebywa, oraz dołożyć wszelkich starań, aby warunki w miejscu jej przebywania licowały z powagą sądu i nie stanowiły przeszkody do dokonania czynności procesowych na odległość. W razie odmowy podania wskazanej informacji lub jeżeli zachowanie tej osoby budzi uzasadnione wątpliwości co do prawidłowego przebiegu czynności dokonanych na odległość, sąd może wezwać tę osobę do osobistego stawiennictwa na sali sądowej.”; 3) § 6 - 7 otrzymują brzmienie:

	“§ 6. obrońca lub pełnomocnik bierze udział w rozprawie przeprowadzanej w sposób określony w § 4 w miejscu przebywania strony, chyba że stawia się w tym celu na sali rozpraw. § 7. W wypadku, gdy obrońca lub pełnomocnik bierze udział w rozprawie, przebywając w innym miejscu niż strona, sąd na wniosek strony, jej obrońcy albo pełnomocnika, może zarządzić przerwę na czas oznaczony, w celu kontynuacji rozprawy w tym samym dniu, aby umożliwić telefoniczny kontakt strony z jej obrońcą albo pełnomocnikiem, chyba że złożenie wniosku w sposób oczywisty nie służy realizacji uprawnień procesowych strony, a w szczególności zmierza do zakłócenia lub nieuzasadnionego przedłużenia rozprawy.”; 4) § 10 otrzymuje brzmienie: “§ 10. Minister Sprawiedliwości podaje, w drodze obwieszczenia, na stronie podmiotowej Biuletynu Informacji Publicznej, informacje o standardach technicznych oprogramowania i wymaganiach sprzętowych niezbędnych do uczestniczenia w rozprawie na odległość.”.
Poziom skomplikowania wdrożenia	Średni - wymaga zmiany przepisów na poziomie ustawowym oraz wymaga weryfikacji dostępności rozwiązań technicznych dla wydziałów karnych.
Najlepsze praktyki w innych jurysdykcjach	Analogiczne rozwiązanie funkcjonuje w postępowaniu cywilnym w Polsce, co zostało opisane powyżej.
Czy propozycja zmian jest związana z ryzykiem powstania negatywnych skutków dla jakiegokolwiek grupy społecznej?	Zmiana nie wiąże się z negatywnymi skutkami dla jakiegokolwiek grupy społecznej. Stwarza dodatkowe szanse udziału w rozprawach i posiedzeniach w toku postępowania karnego. Osoby wykluczone cyfrowo lub nieposiadające możliwości technicznych nie skorzystają z proponowanych rozwiązań, jednak nie będzie to pogorszeniem ich sytuacji w stosunku do obowiązujących regulacji.
Czy jest przewidywany efekt netto plus/minus dla budżetu, czy też efekt będzie neutralny?	Efekt neutralny/na minus z uwagi na to, że sądy posiadają już sprzęt techniczny do przeprowadzania rozpraw zdalnych. Gdyby okazał się niewystarczający, konieczne będzie dokupienie urządzeń i rozbudowa infrastruktury.